

Nr 40*Utlåtande i anledning av motioner om vissa stödåtgärder i glesbygdsområden.*

I två inom riksdagen väckta, till jordbruksutskottet hänvisade likalydande motioner, nämligen I: 494 av herr *Skårman* och II: 916 av herr *Nilsson* i Lönsboda *m. fl.* har hemställts att riksdagen hos Kungl. Maj:t måtte an hålla om skyndsamt utredning och förslag till stödverksamhet av kombinationen gårdsbruk och turism i enlighet med vad som prövats i Norge, i syfte att bibehålla en levande landsbygd i våra skogs- och fjällbygder.

Utskottet har i den ordning § 46 riksdagsordningen föreskriver inhämtat yttranden över motionerna från *statens naturvårdsverk, lantbruksstyrelsen, Sveriges lantbruksförbund* och *Riksförbundet Landsbygdens Folk*. Se *Bilaga* till detta utlåtande.

Utskottet. Bakgrunden till förevarande motionsyrkande är de problem som sammanhänger med svårigheterna att i bygder med vikande jordbruk bibehålla den levande landskapskaraktären. Motionärerna pekar i detta sammanhang på den verksamhet med s. k. »prövebruk» som bl. a. praktiserats i Norge. Denna verksamhet innebär att man från samhällets sida genom rådgivning och viss finansieringshjälp aktivt engagerar sig för att stödja jordbruksdrift kombinerad med uthyrning av sportstugor till turister. Enligt motionärernas mening är förhållandena på många håll i vårt land sådana att en motsvarande verksamhet är starkt motiverad. Motionärerna anser dock att härför liksom i Norge erfordras statligt stöd och hemställer därför om utredning och förslag till statlig stödverksamhet av kombinationen gårdsbruk och turism i syfte att bibehålla en levande landsbygd i våra skogs- och fjällbygder.

Lantbruksstyrelsen har i sitt remissutlåtande över motionerna framhållit — ur de synpunkter styrelsen har att beakta — att ytterligare behov ej synes föreligga av speciellt stöd i fråga om jordbruksdelen av företag som är kombinerade med turistverksamhet. Enligt styrelsens mening torde nämligen jordbruksdelen i nyssnämnda kombination i många fall bli av relativt liten omfattning med hänsyn till arealunderlag och övriga produktionsförutsättningar i här aktuella bygder. Utskottet som delar lantbruksstyrelsens sålunda redovisade uppfattning vill dock i likhet med bl. a. statens naturvårdsverk understryka värdet av en prövning av rimliga åtgärder för att bibehålla en levande landsbygd i berörda landsdelar. Som naturvårdsverket

framhåller bedrivs redan från såväl skilda samhällsorgans som olika organisationers sida en ej obetydlig verksamhet på området. Naturvårdsverket nämner bl. a. RESO:s bygdesemesterverksamhet och det anordnande av semesterbyar som kommer till stånd genom visst statligt stöd från fonden för friluftslivets främjande och från arbetsmarknadsmyndigheterna. Utskottet vill i förevarande sammanhang även fästa uppmärksamheten på det arbete som nedlagts av den s. k. trelänsutredningen beträffande kommunerna i gränsområdet mellan Kopparbergs, Västmanlands och Örebro län, där berörda kommuner tillsammans med representanter för länsorgan och domänverket utarbetat planer och förslag till åtgärder för främjande av fritidslivet inom utredningsområdet under beaktande av natur- och landskapsvårdande synpunkter. Som ett annat exempel på beaktansvärda allmänna initiativ i frågan kan även nämnas en av länsstyrelsen i Gävleborgs län nyligen genomförd undersökning av turist- och fritidsförhållandena inom länet där man också haft blicken inriktad på markanvändningspolitik och naturvårdssynpunkter.

Den fråga som aktualiserats i de nu förevarande motionerna är enligt utskottets mening väl förtjänt beaktande i samband med de överväganden som nu från skilda utgångspunkter ägnas förevarande omstruktureringsproblem. Utskottet vill i detta sammanhang erinra om att föredragande departementschefen i samband med föregående års riksdagsbehandling rörande riktlinjerna för jordbrukspolitiken anmälde sin avsikt att uppdra åt naturvårdsmyndigheten att följa utvecklingen ur landskapsvårdssynpunkt av minskningen i jordbruksjordens omfattning. Statens naturvårdsverk som därefter erhållit nämnda uppdrag har nyligen, efter det att motionerna väckts och remissutlåtanden över desamma inhämtats, föranställt om tillsättande av en arbetsgrupp, bestående av företrädare för naturvårdsverket, lantbruksstyrelsen, skogsstyrelsen, Riksförbundet Landsbygdens Folk och Svenska kommunförbundet för att närmare studera dessa frågor. Enligt utskottets mening måste den i förevarande motioner upptagna frågan vara en av de punkter, som kommer att ägnas uppmärksamhet inom nämnda arbetsgrupp. Utskottet har vid kontakt med representanter för gruppen även fått denna uppfattning bekräftad. Under angivna förhållanden finner utskottet sig kunna förutsätta att den aktualiserade frågeställningen kommer att ägnas en ingående belysning ur såväl statlig, kommunal som enskild synpunkt utan någon särskild åtgärd från riksdagens sida.

Utskottet hemställer,

att riksdagen anser motionerna I: 494 och II: 916 besvarade med vad utskottet i det föregående anförte.

Stockholm den 12 november 1968

På jordbruksutskottets vägnar:

NILS G. HANSSON

Vid detta ärendes slutbehandling har närvarit

från första kammaren: herrar Lage Svedberg (s), Hedström (s), Carl Eskilsson (h), Skårman (fp), Magnusson (s), Augustsson (s), Lundberg (h), Karl-Erik Eriksson (fp), Manne Olsson (s)* och Wikberg (cp);

från andra kammaren: herr Hansson i Skegrie (cp), fru Lindskog (s), herrar Arweson (s), Eliasson i Moholm (h), Persson i Skänninge (s), Nilsson i Lönsboda (fp), Jonasson (cp), Trana (s)*, Eskilsson i Likenäs (s) och Berndtsson (fp)*.

* Ej närvarande vid justeringen.

Reservation

av herr *Persson* i Skänninge (s), som anser att tredje stycket av utskottets yttrande samt utskottets hemställan bort utbytas mot text av följande lydelse:

»Utskottet vill i detta sammanhang också erinra om att föredragande departementschefen i samband med föregående års riksdagsbehandling rörande riktlinjerna för jordbrukspolitiken anmälde sin avsikt att uppdra åt naturvårdsmyndigheten att följa utvecklingen ur landskapsvårdssynpunkt av minskningen i jordbruksjordens omfattning. Statens naturvårdsverk som därefter erhållit nämnda uppdrag har nyligen föranstaltat om tillsättande av en arbetsgrupp, bestående av företrädare för naturvårdsverket, lantbruksstyrelsen, skogsstyrelsen, Riksförbundet Landsbygdens Folk samt Svenska kommunförbundet för att närmare studera dessa frågor.

Vad gäller aspekterna på förevarande spørsmål ur turistsynpunkt vill utskottet vidare erinra om att frågan om den svenska turistnäringens förutsättningar är föremål för ett betydande intresse från både statligt och kommunalt håll. Frågan om en organisatorisk reform, innebärande ett ökat statligt engagemang, är för närvarande under prövning. Bl. a. är ett år 1966 framlagt utredningsförslag om en av staten finansierad central basorganisation för turismen föremål för överväganden vid den nu pågående budgetbehandlingen inom statsdepartementen och Kungl. Maj:ts ställningstagande till detsamma kan således väntas bli presenterat för riksdagen i början av år 1969.

Under angivna förhållanden finner utskottet det ej motiverat med någon särskild riksdagens åtgärd i anledning av de nu behandlade motionerna.

Under återopande av det anförda hemställer utskottet

att riksdagen lämnar motionerna I: 494 och II: 916 utan åtgärd.»

Yttranden över motionerna I:494 och II:916

Statens naturvårdsverk (11.3.1968)

Naturvårdsverket framhåller att den i motionerna behandlade frågan närmast avser stödåtgärder i glesbygdsregionerna och inte i första hand kan anses vara en fråga för naturvårdsverket, men verket understryker dock värdet av att alla rimliga åtgärder för att bibehålla en levande landsbygd i våra skogs- och fjällbygder prövas. I detta bör just ingå att söka gynna turismen inom dessa regioner såsom redan skett t. ex. genom RESOs bygdesemesterverksamhet och i viss utsträckning genom statligt stöd ur fonden för friluftslivets främjande eller från AMS för anordnande av semesterbyar o. dyl. i glesbygdskommuner, fortsätter verket, och tillägger att stor vikt i detta arbete bör läggas på att ta tillvara och eventuellt rusta upp redan befintlig bebyggelse.

Lantbruksstyrelsen (14.3.1968)

Lantbruksstyrelsen framhåller — ur de synpunkter som styrelsen har att beakta — att ytterligare behov ej synes föreligga av speciellt stöd i fråga om jordbruksdelen av företag som är kombinerade med turistverksamhet. Till stöd härför anför styrelsen.

Med hänsyn till arealunderlag och övriga produktionsförutsättningar i här aktuella bygder torde jordbruksdelen i nyss nämnda kombination i många fall bli av relativt liten omfattning och de åsyftade företagen närmast få karaktären av stödjordbruk. Lantbruksstyrelsen vill med anledning härav erinra om att frågan om statligt stöd till sådana enheter behandlats bl. a. av 1967 års riksdag i samband med riktlinjerna för den nya jordbrukspolitiken. I prop. 1967: 95 anförde departementschefen att tillkomsten och fortvaron av stödjordbruk ej längre bör främjas genom ekonomiskt stöd. Enligt departementschefen bör som stödjordbruk betraktas även deltidsjordbruk, vars innehavare har sin huvudsakliga sysselsättning utanför jord- och skogsnäringen.

Jordbruksutskottet och riksdagen anslöt sig till departementschefens uttalanden rörande deltids- och stödjordbruk.

I nyssnämnda proposition framhöll departementschefen också att vid kombinerade jord- och skogsbruk bör jordbruksdelen ha sådan omfattning och effektivitet att investeringarna i den delen blir lönsamma.

Jordbruksutskottet, som i detta sammanhang hade att ta ställning till motioner vari bl. a. begärdes att rationaliseringsstöd till kombinerade företag skulle kunna utgå om företaget som helhet var lönsamt, uttalade att lönsamhetskravet innebär att i jordbruksdelen insatt arbete och kapital skall ge full timersättning resp. normal förräntning och att eventuell bristande lönsamhet i jordbruksdelen inte bör anses kunna kompenseras genom förekommande överskott från skogsdelen, men att detta inte hindrar att den som saknar full sysselsättning i jordbruksdelen kan komplettera med

arbete i egen skog och därigenom möjliggöra full bärkraft för företaget i dess helhet.

Lantbruksstyrelsen har anfört i sina anvisningar till lantbruksnämnderna rörande tillämpningen av kungörelsen om statligt stöd till jordbrukets rationalisering m. m. (SFS 1967: 453), att med deltidsjordbruk bör avses företag, inom vilka jordbruk eller annan framställning av jordbruksprodukter jämte i förekommande fall skogsbruk vid den tillämpade produktionsinriktningen och med för företagets storlek normal teknisk utrustning inte ger full sysselsättning åt minst en man, samt att stödjordbruk får anses vara en form av deltidsjordbruk och alltså inräknas i detta begrepp.

Utskottets uttalanden rörande kompletterande sysselsättning i egen skog har i nyssnämnda anvisningar tolkats så att — för att statligt stöd skall utgå — huvuddelen av sysselsättningen för minst en man skall erhållas från jordbruksdelen.

Den pågående tekniska och ekonomiska utvecklingen inom jordbruket ställer allt högre krav på produktionens omfattning vid enskilda enheter. Detta förhållande och tidigare nämnda villkor för statligt stöd gör att jordbruksdelen i den företagsform som åsyftas i motionerna endast i undantagsfall torde kunna stödjas enligt nu gällande bestämmelser för stöd till jordbrukets rationalisering.

Enligt styrelsens mening torde innehavarna av här åsyftade företag i hög grad bli beroende av turism eller skogsarbete eftersom jordbruksdelen i de flesta fall torde bli av mindre betydelse.

Syftet med den föreslagna stödverksamheten uppges vara att bibehålla en levande landsbygd i våra skogs- och fjällbygder. Erfarenheter av landskapsvårdande åtgärder i bygder med vikande jordbruk är dock ännu begränsade. Lantbruksstyrelsen vill i detta sammanhang omnämna de undersökningar som påbörjats vid lantbrukshögskolan och som syftar till att belysa tekniska och ekonomiska förutsättningar för att bedriva landskapsvård med hjälp av bl. a. betesdjur.

Styrelsen vill med anledning av den föreslagna stödverksamheten i fjällbygden nämna det stöd som genom lantbruksstyrelsen och lantbruksnämnderna utgår till vissa kronolägenheter på renbetesfjällen i Jämtlands län samt inom Västerbottens och Norrbottens lappmarker. Dessa s. k. fjällägenheter, sammanlagt 254 st. den 30 juni 1967, utgör stödjepunkter för den allmänna samfärdseln och för samernas förflyttning inom fjällområdena. En fjällägenhet omfattar vanligen några få hektar åker och har förutom bostadshus en mindre ekonomibyggnad. Jordbruksdriften på dessa lägenheter lämnar huvudsakligen produkter för det egna hushållet, men även viss försäljning till turister kan förekomma. Lägenhetsinnehavaren får sin bärgning av jordbruket jämte arbete inom turistnäringen och samfärdseln samt jakt och fiske.

Vad gäller s. k. norrländska fjällägenheter (45 st.) ansvarar staten direkt för erforderliga byggnadsinvesteringar, medan övriga fjällägenheter ges bidrag till sådana åtgärder i den mån detta anses motiverat ur allmänna och sociala synpunkter. Statligt stöd utgår även till anordningar för el- och vattenförsörjning, investeringar i vägar och broar m. m.

Styrelsen vill omnämna att Kungl. Maj:t genom beslut den 31 mars 1967 och den 30 juni 1967 medgivit att mindre stugor avsedda för turisternas övernattnings får uppföras på några fjällägenheter i Västerbottens och Norrbottens län.

Sveriges lantbruksförbund (22.2.1968)

Lantbruksförbundet tillstyrker, att den av motionärerna föreslagna skyndsamma utredningen om vissa stödåtgärder i glesbygdsområdena kommer till stånd och anför därvid.

Den pågående omstruktureringen av lantbruket, innefattande bl. a. en snabb nedläggning av ett stort antal mindre jordbruk, medför allvarliga sociala problem för den hastigt hopsmältande befolkningen i våra glesbygder. Motionärerna anser, att en skyndsam utredning bör företas och förslag framläggas om stödverksamhet av kombinationen gårdsbruk och turism i enlighet med vad som prövats i Norge. Syftet skall vara att bibehålla en levande landsbygd i våra skogs- och fjällbygder.

Lantbruksförbundet har nyligen tillstyrkt motioner (n:ris I: 495 och II: 919) väckta vid årets riksdag om utredning om åtgärder för att stimulera en extensiv animalieproduktion i bl. a. naturvårdsfrämjande syfte. Dyliga åtgärder har naturligtvis också stort värde för att mildra de svårigheter som möter befolkningen i våra glesbygder. Över huvud kan glesbygdsproblemen lösas endast om det allmänna visar ett positivt intresse och stödjer åtgärder av olika slag som kan vara till nytta och glädje inte bara för glesbygdernas folk utan även för stadsbefolkningen med dess ständigt ökande intresse av att vistas i en avstressande miljö på sin fritid. Varje åtgärd för sig kanske inte får så stor verkan. Tillsammans tagna kan dock effekten av de skilda åtgärderna på många håll bli betydande.

Riksförbundet Landsbygdens Folk (13.3.1968)

Riksförbundet instämmer i princip i motionärernas motiveringar för att ge lokaliseringsstöd till stugbyggande i trakter med ökande behov av förläggningar och tillstyrker att åtgärder vidtas. Riksförbundet anför därutöver.

Turismen är en av de mest expanderande näringarna. Av OECDs rapporter kan utläsas att turismen i Sverige ökar ungefär dubbelt så snabbt som landets industriproduktion. Dessutom går utvecklingen mot ökad semester-spridning, där vinter- och höstsemester blir allt vanligare. Utvecklingen talar alltså för att möjligheterna att få turistanläggningar för uthyrning ekonomiskt lönsamma blir bättre och bättre. Det är samtidigt troligt att det är lättare att få anläggningar av detta slag att bära sig än större etablissemang.

Riksförbundet anser inte att behov föreligger av ytterligare utredning av ärendet då det redan finns en kungörelse enligt vilken lokaliseringslån skulle kunna utgå. Erforderlig ändring i tillämpningen av SFS 101: 65 bör kunna genomföras utan tidsutdräkt.

Därest här förutsatt ändring genomföres föreligger behov av information till den enskilde om de nya möjligheter som finns att erhålla lokaliseringslån eller eventuellt lokaliseringsbidrag för att bygga stugor. En sådan information är nödvändig om avsedd effekt skall uppnås. Detta skulle på en gång bidra till att häva bristen på förläggningsplatser på turistorter eller i deras närhet, och att åstadkomma ett billigare alternativ än andra förläggningstyper samt att öka sysselsättningen i bygden och ge dem som satsar på denna verksamhet en acceptabel inkomst.